

"Chợ ma" chiếu Định Yên

✓ VU THỐNG NHẤT

Trời vừa chập choạng tối, khoảng sân rộng trắng xi măng sân chợ chiếu Định Yên (Lấp Vò - Đồng Tháp) bắt đầu sôi động. "Bà con An Khương tập trung đây nha. An Bình chỗ kia...". Hơn 7 giờ tối, sân chợ vừa lên đèn đã vội tắt phụt. Khoảng không đen sạm bao trùm khiến nhiều người bối rối.

▶ Bập bùng góc quê

Những chiếc đèn hột vịt lún lướt được thắp lên rồi bập bùng cả những bó đuốc soi tỏ từng mặt người. "Xưa các cụ châm đèn bằng dầu mù u, đèn trắng sáng ra chợ vẫn phải thủ cây đèn. Thước đó để đo kích cỡ chiếu nhưng có người chỉ đo bằng độ cao nút áo cũng xong...", ông Tư Lanh, 67 tuổi, thì thào.

Chợ này lạ lắm, không có quầy, sạp lại "bán đứng, mua ngồi". Các má, các chị tay ôm chiếu, tay xách đèn rào khắp chợ đơn dả chào hàng. Ai mua là dừng lại do chiếu rồi chụm đầu soi đèn cho khách coi từng cách kết lác, bện gân... Khách ưng, mua rồi xếp chiếu thành đống dưới chân hoặc "ngủ" luôn lên đó. Nơi nào ánh đèn không di động, chỉ sáng một chỗ, rẽ lại là thấy "mấy bà" ngồi chồm hồm, chỉ bán phụ kiện làm chiếu (màu, dây gân...).

"Chế lấy cặp chiếu phải gọi tiến lại chớ?", "Diễn mà Tư!", "Diễn thì cũng phải như thiết mới trúng". Bà Tâm Hồng lúng túng móc túi lấy tiền trả, cười hết cỡ. "Mua đi mấy anh. Đây là chiếu 1,8m, còn 1,6m là tấm này"; "Ừ anh Ba, sắp nhỏ mạnh hết hả anh? Lác dợt này đẹp lắm nha"; "Lấy cặp chiếu bông cho đám cưới con Hai luôn đi đi"... Nông dân Định Yên "nghệ sĩ" thiết- diễn mà như không diễn lại sâu, đầy biểu cảm. Đạo diễn múa Ea Sola về đây chắc sẽ có vở kịch múa "Hạn hán và cơn mưa" phiên bản mới, do chính những phụ nữ nông dân này kể về đời mình!

Hàng trăm ánh đèn dịch chuyển, len lỏi khắp chợ. Hàng trăm tấm áo bà ba đủ sắc màu (ngày hội áo bà ba?!!) tụ về trong đêm. Có má đã ngoài 80 tuổi vạt khăn rằn ngang trán; những cô thôn nữ lưng ong óng ả; những chiếc xe thồ oằn nặng thân chiếu cùng tiếng rao hàng thân quen mộc mạc...

Một không gian mưu sinh tất bật nhưng huyền ảo, thanh khiết. Một góc quê, xa lác trong mỗi người sống lại; ngỡ ngàng, thích thú cho khách phương xa.

▶ "Chợ ma" duy nhất đồng bằng
"Chợ ma" duy nhất đồng bằng chính là chợ chiếu này.

Chợ chiếu đêm.
Ảnh: TN

Ngày xưa, các cụ dệt tay cả ngày giỏi lắm cũng chỉ được 1-2 cặp chiếu; dệt đêm xuống vác chiếu ra sân chùa An Phước để bán. "Mưa gió cũng phải bám sinh, lội ruộng mà đi. Cực lắm! Đàn bà con gái không hà!", chị Ba Thủy đã ngoài 50 tuổi nhớ lại. Chị còn kể: "Nghề này gia đình có từ thời ông cố ông sơ; đến nay cũng 3-4 thế hệ; không chỉ 4 ấp của Định Yên mà cả Định An nữa".

Mấy năm gần đây, Định Yên có một cuộc "cách mạng". Trên 700 máy dệt chiếu, máy may bìa chiếu, máy se chỉ, máy lau bóng xuất hiện thay cho kéo kệt quay tay. Chính quyền cũng đầu tư làm đường, xây mới chợ chiếu khang trang. Năm 2006, Định Yên làm ra được khoảng 600 ngàn chiếc chiếu thì năm 2014 nhờ "cơ giới hóa" sản lượng

vọt lên đến 1,3 triệu sản phẩm, doanh thu trên 150 tỉ đồng.

"Vẫn còn hộ dệt tay. Những chiếu có bìa trơn, không viền là chiếu truyền thống. Giá trị của chiếu không chỉ là kích cỡ ngắn dài mà còn ở sợi lác đủ nắng hay không; dệt lơi hay chặt; độ sắc sảo đường nét; dệt trơn hay có chữ

có bông...", chị Ba Thủy nói vậy.

Làng chiếu Định Yên vang danh vùng đất phương Nam cả thế kỷ nay. Năm 2003, xã Định Yên được UBND tỉnh công nhận tất cả 4 ấp là làng nghề, với hơn 3.000 hộ hoạt động liên quan đến nghề dệt chiếu. Và trở thành di sản văn hóa phi vật thể quốc

Trong lễ cúng đình Định Yên vào ngày 10/5- 12/5 vừa qua, chợ chiếu đêm Định Yên, còn gọi là chợ ma, được tái hiện với sự tham gia mua bán của khoảng 200 người dân. Đây là hoạt động nhằm quảng bá du lịch địa phương và để du khách xa gần biết đến làng nghề dệt chiếu truyền thống xứ Định Yên.

Chợ chiếu đêm từng là nét văn hóa đặc sắc của người dân xứ chiếu Định Yên - Định An. Hoạt động mua bán này không cố định thời gian, thường do lời hẹn giữa người mua và người bán nhưng sớm nhất cũng từ 23 giờ và kết thúc trễ nhất vào 4 giờ sáng hôm sau.

gia vào tháng 9-2013.

Lần đầu tiên, sau hơn chục năm vắng bóng, "chợ ma" chiếu Định Yên được tái hiện. "Có 200 người dân của 4 ấp trong xã tham gia đêm nay. Dân náo náo, phấn khởi lắm. Hoạt động này nằm trong kế hoạch bảo tồn và phát huy giá trị 2 Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia của Đồng Tháp là "Nghề dệt xuống, ghe" (xã Long Hậu, huyện Lai Vung) và "Nghề dệt chiếu" (xã Định An và Định Yên, huyện Lấp Vò) giai đoạn 2017- 2020", Chủ tịch UBND xã Định Yên, Mai Thành Lập cười mở.

Người làm chiếu bây giờ vô hợp tác xã, thành "công nhân doanh nghiệp", đưa cây lác bình dị vượt ra ngoài biên giới (Campuchia, Thái Lan, Đài Loan...). Hàng năm, đưa ra thị trường bình quân 1,5 triệu sản phẩm các loại với tổng doanh thu cả trăm tỉ đồng. Nghề chiếu trở thành ngành kinh tế mũi nhọn trên vùng đất còn nặng trái cây, hạt lúa Định Yên.

Và mừng hơn khi vùng quê yên ả này sẽ trở thành điểm du lịch sôi động như Chủ tịch xã Mai Thành Lập tâm sự. "Nửa đêm vác chiếu ra chùa" là nét văn hóa độc đáo lắm. Những cộng lác mỏng manh nuôi bao phận người đã sinh ra câu ca "Định Yên có vựa chiếu to/ Lấy chồng xứ Định khỏi lo chiếu nằm"; đã thấm lặn tôn vinh những người "bán chiếu gon" cả đời vì chồng vì con xứ này...

Bên bờ sông Ngã Cại, ngay sau khu chợ chiếu, hàng chục chiếc ghe chờ lác miệt Trà Vinh, An Giang, Vĩnh Long... vẫn bập bênh đợi con nước. Đã hàng trăm năm bến sông này thơm nồng hương lác.

Bến sông chợ lác Định Yên. Ảnh: TN